

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan “Vatandaşlık” Konulu Lisansüstü Tezlerdeki Eğilimler

Fatih Kayaalp

Esmâ Nur Karameşe

DOI:10.29299/kefad.2020.21.01.020

Makale Bilgileri

Yükleme:20/08/2019 Düzeltme:18/11/2019 Kabul:15/03/2020

Özet

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konusu üzerine yapılmış lisansüstü tezleri bütüncül bir bakış ile değerlendirip tezlerdeki eğilimleri tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada doküman incelemeyi de içerisinde barındıran nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. İncelenen 82 tez dokümanı YÖK ulusal tez merkezinden elde edilmiştir. Ulaşılan bu tezler önce detaylı bir şekilde incelenmiş daha sonra tezlere ait bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan tez tanımlama kataloğuna aktarılmıştır. Tez tanımlama kataloğuna aktarılan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konusu üzerine yapılan lisansüstü tezlerin sayıları yıllara göre değişim gösterse de son yıllarda daha fazla sayıda tezin yapıldığı görülmüştür. İncelenen tezlerde vatandaşlık algı ve yeterliği konusu öne çıksa da tezlerin genel amaçları, verilen eğitiminin öğrencilere ne oranda yansıdığını ortaya çıkarmaya yöneliktir. İncelenen tezlerin yöntemlerinde daha çok nicel araştırma yaklaşımı kullanılsa da doktora tez çalışmalarında karma araştırma yaklaşımının varlığı dikkat çekmektedir. Ayrıca tezlerde çalışma grubu olarak çoğunlukla öğrenciler tercih edilirken veri toplama aracı olarak ölçekler ön plandadır. Elde edilen veriler nicel araştırmalarda betimsel istatistiğe tabi tutulurken nitel araştırmalarda içerik analizine başvurulmuştur. Son olarak ise incelenen tezlerde farklı vatandaşlık tiplerinin algılanışında çeşitli değişkenlerin etkili olduğu, çağdaş öğretim yaklaşım ve yöntemlerinin vatandaşlık konularının öğretimine olumlu katkılar sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Vatandaşlık, Tez

Sorumlu Yazar: Fatih Kayaalp, Research Assistant, Zonguldak Bülent Ecevit University, Turkey, f.kayaalp25@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7640-5045>

Esmâ Nur Karameşe, Research Assistant, Zonguldak Bülent Ecevit University, Türkiye, esmanurkaramese@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7094-9989>

744

Atf için: Kayaalp, F. ve Karameşe, E. N. (2020). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanan “Vatandaşlık” konulu lisansüstü tezlerdeki eğilimler. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 744-785.

Giriş

İnsanlar geçmişten günümüze siyasi, ekonomik, sosyal birçok problemle karşılaşmıştır. Zamanın günümüze doğru ilerlemesi insan yaşamında sayısız yenilik ve değişim getirse de insanın yaşamındaki kaos ve kargaşa artarak devam etmiştir. Bu durum insanları günümüzde ekonomik krizler, çevresel sorunlar, savaşlar, yönetsel problemler, küresel ısınma, işsizlik, kıtlık, teknolojik problemler, kaynakların azalması gibi sorunların meydana getirdiği bir dar boğaza sürüklemiştir. Bu sürükleniş toplumları daha etkili, nitelikli, bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip vatandaş arayışı ile karşı karşıya bırakmıştır. Öyle ki bu arayış insanları bireysel olarak şekillendirdiği gibi devletleri ve devletlere ait eğitim politikalarını şekillendirebilmiştir. Ulusal ve evrensel problemlere çare arayan devletlerin çıkış noktası sosyal bilgiler dersinin de ana teması olan insanı eğitmekten geçmektedir. Bu bağlamda insanların sorumlu, duyarlı ve etkin vatandaş nitelikleri ile donatılması bir zorunluluk haline gelmiştir. 20. yüzyılın başlarında telaffuz edilen sosyal bilgiler kavramının tanımında ve sosyal bilgiler dersi dersinin içeriğinde vatandaşlık eğitimi öncelikli bir yere sahip olmuştur. Böylece geçmişten günümüze yapılan her sosyal bilgiler tanımlamasında vatandaşlık eğitimi tartışmasız bir şekilde yerini almıştır.

Etkin vatandaş yetiştirme amacıyla olan ülkelerin eğitim faaliyetlerinde ana omurgayı oluşturan (Martoralle, 1998; Öztürk, 2011; Sever, 2015) sosyal bilgiler, çocukların bilgi edinmelerinden öğrenme süreçlerini kavramalarına bu sayede aktif birer vatandaş olmalarına yardımcı olan insan üzerine bir çalışmadır (Zarrillo, 2016). Sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaşmasından meydana gelen bu çalışma alanı, vatandaşlık eğitimi için sosyal bilgiler dersi altında öğretim sürecine uyarlanmaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Bu süreçte tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin toplamından oluşan sosyal bilgiler dersi (Heater, 2007) vatandaşlık bilgi, becerileri ve değerleri geliştiren (National Council for the Social Studies [NCSS], 1994; Savage ve Armstrong, 1996) bir çalışma alanı olarak birçok ülkenin eğitim sistemi içinde yer almaktadır.

Sosyal bilgiler, geleceğin etkin yurttaşlarının karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Barth ve Demirtaş, 1997). Sosyal bilgiler, bir yandan sosyal ve beşeri bilimlere dayalı bilgi ve yöntemlerden faydalanarak değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alan, problem çözen etkin vatandaşlar yetiştirme (Öztürk, 2015), diğer yandan kültürel mirasın aktarımı ve insan ilişkilerinin incelenmesi yoluyla demokratik bir toplumda sorumluluklarının farkında bireyler yetiştirme görevini taşımaktadır (Garcia ve Michaelis, 2001). Toplumsal kavrayışı ve demokratik yurttaşlık potansiyellerini sosyal bilgiler sayesinde geliştiren çocuklar, aktif ve sorumlu vatandaşların sahip olması gerek nitelikleri kazanarak (Parker, 2011) bir yandan toplumsallaşmakta (Ross, 2006) diğer yandan demokratik toplumun etkin katılım sürecini şekillendirecek etkin vatandaşlar (Pamuk ve Alabaş, 2016) olabilmektedirler. Vatandaşlık eğitimi

üzerine düzenlemiş bir çalışma alanı olan sosyal bilgiler dersinin esas amacı sabit kalmakla beraber ortaya çıkış süreci, içeriği, uygulama biçimi ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir.

Sosyal bilgiler, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlardaki büyük toplumsal dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama çabasının bir sonucu olarak yirminci yüzyılın başlarında ABD’de vatandaşlık eğitim programı olarak ortaya çıkmıştır (Öztürk ve Deveci, 2011). Kendine özgü nitelikleri ile ulus-devlet yapısına dönüşmeye çalışan Türkiye’de de cumhuriyet öncesi ve sonrasında vatandaşlık eğitimine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde yurt bilgisi, vatandaşlık bilgisi, medeni bilgiler dersleriyle ideal vatandaş niteliklerine uygun bir vatandaşlık eğitimi sunmaya çalışan Türkiye, vatandaşlık konusunu bazı müfredatlarda sosyal bilgiler dersi içerisinde bazılarında ise bağımsız bir ders altında günümüze kadar taşımıştır. Vatandaşlık eğitimi bazen zorunlu ders bazen de seçmeli ders olarak eğitim sistemi içerisinde yer alsa da önemini daima korumuştur (Kayaalp, Karameşe ve Karadeniz, 2018). Öyle ki, vatandaşlık konusu, 2017 yılından itibaren güncellenen sosyal bilgiler dersi öğretim programında “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018) adı altında bağımsız bir bölüm olarak güncelliğini devam ettirmektedir.

“Sosyal” sözcüğü ile insan üzerine odaklanan “Bilgiler” sözcüğü ile de sosyal ve beşeri bilimlere ait bilgi ve yöntemleri kapsamına alan sosyal bilgiler, insana ait her türlü bilgi, beceri, tutum ve değerleri gelecek inşasında kullanan etkin, sorumlu, duyarlı vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır. Bu çalışma alanının gelişimi için öğretim programlarından ders içeriklerine; kazanım, beceri ve değerlerden ders kitaplarına kadar geniş bir alanda bilimsel araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu gelişim için sosyal bilgiler eğitimi içerisinde doğrudan vatandaşlık konusu üzerine yapılmış akademik çalışmalar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Vatandaşlık konusu üzerine yapılmış ve yapılacak lisansüstü tez çalışmaları vatandaşlık eğitiminin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında yapılan vatandaşlık konulu lisansüstü tezleri değerlendirmek için daha önce ne tür çalışmaların yapıldığı alanyazında araştırılmıştır. Alanyazın incelendiğinde Öner ve Öner’in (2018) sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konulu lisansüstü tezleri incelediği görülürken, Gürdoğan-Bayır, Kılıç ve Balbağ tarafından (2018) ise vatandaşlık ve insan hakları eğitimi alanı lisansüstü tezlerinin ele alındığı görülmüştür. Bunun yanında, Sönmez, Meray ve Kaymakçı (2009) tarafından vatandaşlık ve insan hakları eğitimi alanı lisansüstü tezleri değerlendirilirken, Özkaral ve Mentiş-Taş (2017) sosyal bilgiler ve karşılaştırmalı eğitim alanı lisansüstü tezlerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Tarih öğretimi alanı tezleri Kaymakçı (2017) tarafından incelenirken, sosyal bilgiler eğitimi alanına yönelik lisansüstü tezler çeşitli araştırmalarda (Aksoy, Sözmez, Meray, ve Kaymakçı, 2009; Canbulat, Avcı ve Sipahi, 2016; Dilek, Baysan ve Öztürk,

2018; Geçit ve Kartal, 2010; Gögebakan, Yıldız ve Duman, 2011; Oğuz-Haçat ve Demir, 2018; Oruç ve Ulusoy, 2008) ele alınmıştır. Vatandaşlık eğitimi üzerine az sayıda benzer çalışma olsa da doğrudan sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılmış lisansüstü tezleri inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılmış vatandaşlık eğitimi konulu tezlerin bütüncül bir yaklaşımla içerik analizine tabi tutulduğu bu çalışmanın, sosyal bilgiler eğitimi araştırmacılarına rehber olacağı düşünülmektedir. Öyle ki, bu çalışmanın yeni ve alternatif konu ve yöntemlerin geliştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi konuları bağlamında yapılmış lisansüstü tez çalışmalarını bir bütün olarak ele almak, bu tezlerdeki eğilimleri kapsamlı bir şekilde incelemektir. Bu genel amaca bağlı olarak derinlemesine incelemeler yapabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler;

1. Gelişim süreci açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
2. Hangi konular etrafında toplanmaktadır?
3. Hangi amaçlar çerçevesinde meydana gelmiştir?
4. Yöntem çeşitliliği açısından nasıl bir görünüm arz etmektedir?
5. Çalışma grubu açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
6. Hangi veri toplama araçlarını tercih etmiştir?
7. Bulguların analizinde nasıl bir yol izlemiştir?
8. Hangi ortak sonuçlara ulaşmıştır?

Yöntem

Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezleri incelemeyi amaç edinen bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, algıları ve olayları doğal ortamında gözlem, görüşme ve doküman analizi yoluyla gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla yansıtma süreci (Yıldırım ve Şimşek 2011) olduğu gibi bireylerin veya grupların sosyal ya da beşeri konulara yüklediği anlamı doğal ortamından veri toplayarak tümevarımsal bir anlayışla (Creswell, 2016) ifade etme yaklaşımıdır. Bu tanımlar dikkate alındığında bu çalışmada sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış vatandaşlık konulu lisansüstü tezlere ait dokümanlar bütüncül bir bakış açısıyla tümevarım metodu takip edilerek incelenmiş ve sonuca ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalarda veri toplanırken araştırmacılar gözlem, görüşme ve doküman incelemesi tekniklerinden birini ya da birkaçını kullanmaktadırlar (Creswell, 2016; Muşmal ve Gürbüz, 2018; Sönmez ve Alacapınar, 2017). Sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık konusu üzerine yapılmış lisansüstü tezleri incelediğimiz bu çalışmada, araştırma verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi veren yazılı materyaller olan doküman inceleme; dokümana ulaşmayı, dokümanı anlamayı, veriyi analiz etmeyi, veriyi kullanmayı gerekli kılan bir süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman inceleme süreci dikkate alındığında sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezlere ait araştırma verileri, , “Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Veri Tabanı” üzerinden elde edilmiştir. Bu veri tabanı üzerinden öncelikle “sosyal bilgiler” kavramı altında araştırma yapılmıştır. Ardından aynı veri tabanı üzerinden “vatandaşlık” ve “yurttaşlık” kavramları ile ayrı ayrı inceleme yapılmıştır. Veri tabanı üzerinden indirilen tezler üzerinde araştırmaya dahil etme veya ayırt etme işlemi uygulanmıştır. Bu aşamada çalışmalar üzerinde gerekli incelemeler yapılarak sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalına ait tezler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Diğer tezler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu inceleme sonucunda 82 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 59’u yüksek lisans tezi, 23’ü doktora tezidir.

Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezlere ait bilgileri düzenli bir şekilde analiz edebilmek için araştırmacı tarafından tez tanımlama kataloğu oluşturulmuştur. Tezler titizlikle incelendikten sonra tezlere ait bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan tez tanımlama kataloğuna sıra numarası verilerek (T1, T2,... T82) el yazısı ile aktarılmıştır. 82 tez üzerinde gerekli inceleme bittikten sonra tezleri kategorilere, temalara ayrılmak üzere elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu nedenle birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamak (Yıldırım ve Şimşek, 2011) içerik analizinin esasını oluşturmaktadır. Bu esaslar dikkate alındığında sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezler üzerinden anlamlı bir sonuca ulaşmak için oluşturulan ana temalar üzerinde titizlikle çalışılmıştır. Oluşturulan temalar ve yapılan sınıflamalar tekrar tekrar gözden geçirilmiştir. Tezler üzerinde bütüncül bir bakış açısı kazanıldıktan sonra elde edilen veriler tablolar halinde gösterilmiştir. Elde edilen verileri daha kolay anlamlandırmak için tablolarda yer alan bilgilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamak çok önemli olmakla beraber bu işlemleri gerçekleştirmek yoğun bir süreci gerekli kılmaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezler üzerine yapılan bu çalışmanın geçerlilik aşamasında nitel araştırmalarda ön plana çıkan uzman incelemesi ve uzun süreli etkileşim, ayrıntılı betimleme (Yıldırım ve Şimşek, 2011) süreci takip edilmiştir. Araştırma süreci boyunca yapılan tüm işlemler ve elde edilen bulguların analizinde uzman incelemesi dikkate alınmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan vatandaşlık konulu lisansüstü tezler üzerinde uzun süreli inceleme yapılmış, tezlere ait bilgiler defalarca okunduktan sonra kategorileştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan kategoriler birçok defa gözden geçirilmiştir. Kategoriler üzerinde yer yer değişimler gerçekleştirilmiştir. Ayrıntılı betimleme veya detaylı anlatım (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018) aşamasında ise yapılan araştırma süreci araştırmacılar tarafından detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın güvenilirlik aşamasında ise nitel araştırmalarda takip edilen tutarlılık incelemesi ve teyit incelemesi (Yıldırım ve Şimşek, 2011) işlemleri takip edilmiştir. Tutarlılık incelemesi için araştırma bulgularına göre oluşturulan kategoriler ve kategori içerisinde yer alan sınıflandırmanın kategoriye uygun olup olmadığını teyit etmek için uzman görüşü (uzman, sosyal bilgiler eğitiminde doçent unvanına sahip olmakla beraber çalışma alanlarından birisi vatandaşlık eğitimidir) alınmıştır. Uzmara araştırma sorularına göre oluşturulmuş sekiz tablo ve bu tablonun içerisinde yer alabilecek sınıflama ölçütlerinin yer aldığı iki liste verilmiştir. Uzmanın kategoriler ve alt sınıflamanın yer aldığı tabloları boş bırakmadan eşleştirmeleri istenmiştir. Ardından araştırmacılar ile uzman arasındaki görüş birliği ve görüş ayrılığını hesaplamak için Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenirlik = $\frac{\text{Görüş birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda arzu edilen güvenilirlik düzeyi, araştırmacı ve uzman arasındaki uyumun %90 ve üzerinde olmasıdır (Saban, 2008). Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda çalışmanın güvenilirliği %93 hesaplanmıştır (Güvenilirlik= $\frac{82}{82+6} \times 100 = 93$). Ardından elde edilen tüm bulgular sekiz kategori altında toplanıp bilgisayara aktarımı yapılmıştır. Araştırma güvenilirliği için yapılan diğer bir işlem ise araştırma için elde edilen bulgular, araştırmaya ait ham veriler, oluşturulan tablolar farklı araştırmacılar tarafından incelenebilecek şekilde saklı tutulmaktadır.

Bulgular

Bu bölümde elde edilen bulgular, araştırma soruları bağlamında tablolaştırılmış tablolara ait frekans (f) ve yüzdeler (%) verilerek yorumlanmıştır.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin gelişim süreci nasıl bir görünüm arz etmektedir?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ile bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin hazırlanma yılı ve tez türü

Yıl	Çalışmalar	f	%
2003	Yüksek Lisans: T1, T2	2	2,4
	Doktora:	-	
2005	Yüksek Lisans: T3, T4	2	2,4
	Doktora:	-	
2006	Yüksek Lisans: T5, T6, T7, T8	4	4,8
	Doktora:	-	
2007	Yüksek Lisans: T9, T10, T11, T12, T13	5	6
	Doktora:	-	
2008	Yüksek Lisans: T14, T15, T16, T17	4	4,8
	Doktora:	-	
2009	Yüksek Lisans:	-	1,2
	Doktora: T18	1	
2011	Yüksek Lisans: T19, T20, T21	3	6
	Doktora: T22, T23	2	
2012	Yüksek Lisans: T24, T25, T26, T27	4	6
	Doktora: T28	1	
2013	Yüksek Lisans: T30, T31, T33, T35	4	8,5
	Doktora: T29, T32, T34	3	
2014	Yüksek Lisans: T37, T39	2	7,3
	Doktora: T36, T38, T40, T41	4	
2015	Yüksek Lisans: T42, T47, T48	3	8,5
	Doktora: T43, T44, T45, T46	4	
2016	Yüksek Lisans: T49, T51, T52, T53, T55, T56, T58	7	12,1
	Doktora: T50, T54, T57	3	
2017	Yüksek Lisans: T59	1	3,6
	Doktora: T60, T61	2	
2018	Yüksek Lisans: T62, T64, T65, T66	4	6
	Doktora: T63	1	
2019	Yüksek Lisans: T68, T70, T71, T72, T73, T74, T75, T76, T77, T78, T79, T80, T81, T82	14	19,5
	Doktora: T67, T69	2	
Toplam		82	100

Tablo 1 incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konusu üzerine hazırlanmış lisansüstü tezlerin en fazla 2019 yılında, 14 yüksek lisans tezi ve 2 doktora tezi şeklinde yapıldığı görülmektedir. 2019 yılını 10 tez ile 2016 yılı takip etmektedir. 2016 yılından sonra 7 tez ile 2013 ve 2015 yılları gelmektedir. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konusu üzerine 2007, 2011, 2012 ve 2018 yıllarında 5’er tezin hazırlandığını görülmektedir. 2006 ve 2008 yıllarında 4 tez hazırlanırken 2017 yılında 3 tez hazırlanabilmiştir. Bu tarihleri sırasıyla 2003, 2005’ te 2 tez izlemiştir. Sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık konusu üzerine en az tezin yapıldığı yıl olarak 1 tez ile 2009 yılı görülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konusu üzerine yapılan tezlere bakıldığında; yüksek lisans tez sayısının doktora tez sayısından fazla olduğu görülmüştür. Hazırlanan tez sayısı yıllara göre değişim gösterse de yapılan tez sayılarında son yıllarda bir artış söz konusudur.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler hangi konular etrafında toplanmaktadır?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler eğitimi lisansüstü tezlerde yer alan vatandaşlık konuları

Konular	Çalışmalar	f	%
Vatandaşlık Algı ve Yeterliği	T10, T32, T33, T34, T37, T48, T52, T54, T56, T57, T58, T60, T62, T67, T69, T75, T78, T80, T81	19	23,1
Sosyal bilgiler Program, Müfredat, Ders ve Vatandaşlık İlişkisi	T2, T4, T6, T13, T14, T15, T18, T19, T20, T27, T28, T39, T46, T49, T77	15	18,2
Vatandaşlık Eğitiminde Alternatif Yöntemler ve Yönelimler	T3, T8, T12, T24, T29, T35, T40, T45	8	9,7
Ders Kitapları ve Vatandaşlık Eğitimi	T1, T9, T17, T21, T26, T30, T55	7	8,5
Etkin/Aktif Vatandaşlık	T42, T50, T68, T70, T72, T79, T82	7	8,5
Küresel Vatandaşlık	T31, T43, T44, T59, T76	5	6
Dijital Vatandaşlık	T22, T34, T51, T71, T74	5	6
Vatandaşlık Eğitimi ve Kavram Öğretimi	T7, T11, T16, T73	4	4,8
Karşılaştırmalı Vatandaşlık Eğitimi	T53, T61, T64	3	3,6
Azınlıklar ve Çok kültürlü Toplumlarda Vatandaşlık Eğitimi	T36, T38, T41	3	3,6
Çevresel Vatandaşlık	T23, T25	2	2,4
Vatandaşlık Eğitimindeki Sorunlar	T5, T63	2	2,4
Demokratik Vatandaşlık	T65	1	1,2
Mekansal Vatandaşlık	T66	1	1,2
Toplam		82	100

Tablo 2 incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde tercih edilen konunun 19 tez ile vatandaşlık algı ve yeterliğinin tercih edildiği görülmektedir. Demokratik vatandaşlık ve mekansal vatandaşlık ise en az tercih edilen konular olmuştur. Bu araştırma konularını sırasıyla sosyal bilgiler programı ile vatandaşlık arasındaki ilişkiyi belirlemek için 15 tez, 8 tez ile vatandaşlık eğitiminde yeni alternatif yöntemler, 7 tez ile vatandaşlığın ders kitapları üzerindeki görünümü, 7 tez ile etkin vatandaşlık, 5’er tez ile küresel ve dijital vatandaşlık, 4 tez ile vatandaşlık eğitiminde kavram öğretimi, 3’er tez ile karşılaştırmalı vatandaşlık eğitimi ve çok kültürlü toplumlarda vatandaşlık eğitimi, 2’şer tez ile çevresel vatandaşlık ve vatandaşlık eğitiminde

sorunların izlediği görülmüştür.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içinde vatandaşlık konusu farklı açılardan incelenmiş olsa da son yıllarda farklı vatandaşlık tipleri üzerine araştırmaların yoğunlaştığı dikkat çekmektedir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler hangi amaçlar çerçevesinde meydana gelmişlerdir?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin esas amaçları

Amaçlar	Çalışmalar	f	%
Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık konuları veya vatandaşlık eğitiminin öğrencilere yansımalarını incelemek	T2, T3, T4, T8, T10, T12, T15, T19, T20, T23, T24, T25, T29, T34, T37, T40, T42, T44, T45, T46, T47, T49, T56, T57, T60, T69, T76, T80, T81	29	35,3
Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının farklı vatandaşlık tiplerini anlama düzeylerini vatandaşlık eğitimi açısından incelemek	T22, T31, T32, T33, T43, T48, T50, T51, T52, T59, T62, T67, T68, T70, T71, T74, T75, T78	18	21,9
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemek	T1, T18, T28, T54, T66, T72, T79, T82	8	9,7
Vatandaşlık eğitiminde ders kitaplarının rolünü ortaya çıkarmak	T9, T14, T17, T21, T30, T55	6	7,3
Farklı ülkelere ait vatandaşlık eğitimi politikalarını (kazanım, ders, içerik, değerlendirme biçimleri, öğretmen ve öğrenci görüşleri) karşılıklı olarak incelemek	T13, T26, T53, T61, 64	5	6
Öğrencilerin vatandaşlık eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemek	T6, T35, T36, T65	4	4,8
Vatandaşlık eğitimi ile ilgili kavramlarının öğrenilmişlik düzeyini belirlemek	T7, T11, T16, T73	4	4,8
Gayrimüslim vatandaşlar ve azınlık öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ilgili görüşlerini ortaya çıkarmak	T38, T41, T58	3	3,6
Vatandaşlık eğitiminde karşılaşılan güçlükleri tespit etmek ve bu sorunlara karşı çözüm öneri sunmak	T5, T63, T77	3	3,6
Eğitim politikalarının sosyal bilgiler yurttaşlık modeli üzerindeki etkilerini incelemek	T27	1	1,2
Okul dışı ortamların kullanımının vatandaşlık eğitimindeki rolünü incelemek	T39	1	1,2
Toplam		82	100

Tablo 3 incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık üzerine yapılmış lisansüstü

tezlerde temel amaç olarak 29 tez ile vatandaşlık eğitiminin öğrenciler üzerindeki görünümü en fazla yer alırken gerek eğitim politikaları ile vatandaşlık ilişkisi gerekse okul dışı ortamların vatandaşlık eğitimindeki rolü 1'er tez ile en az benimsenen amaçlar olmuştur. Bu temel amaçları 18 tez ile öğretmen adaylarının farklı vatandaşlık tiplerine yönelik bakış açılarını yansıtmak, 8 tez ile vatandaşlık eğitimi üzerine sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemek takip etmiştir. 6 tez vatandaşlık eğitiminde ders kitaplarının rolünü amaç edinirken 5 tez farklı ülkelerin vatandaşlık eğitimini farklı yönlerden karşılaştırmak amacıyla hareket etmiştir. 4'er tezde vatandaşlık eğitiminde öğrencilerin görüşlerini ve vatandaşlık eğitimine özgü kavramlarının öğrenilmişlik düzeyini amaç olarak belirlemiştir. 3'er tez ise gayrimüslim vatandaşlar ve azınlık öğrencilerin görüşlerine yer vermeyi ve vatandaşlık eğitiminde karşılaşılan sorunları ele almayı amaç edinmiştir.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içinde vatandaşlık konusu araştırılırken araştırmaların öncelikli amaçlarının eğitimin ana öznesi olan öğrencilerin vatandaşlık eğitiminden ne oranda ve nasıl etkilendiği belirlemek olmuştur.

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada "Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde kullanılan yöntem çeşitliliği ne durumdadır?" araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin araştırma yaklaşımları

Yöntem	Çalışmalar	f	%
Nicel Araştırma Yaklaşımı	T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T10, T12, T15, T16, T19, T20, T24, T25, T27, T29, T31, T36, T38, T39, T40, T43, T48, T49, T51, T52, T56, T57, T59, T62, T68, T70, T72, T75, T81	37	
Nicel Araştırma Deseni			45,1
Tarama	T1, T2, T4, T5, T6, T7, T12, T15, T19, T20, T25, T27, T31, T36, T39, T43, T48, T51, T52, T56, T57, T59, T62, T70, 81		
İlişkisel Tarama	T68, T75		
Yarı- Deneysel Desen	T3, T8, T10, T16, T24, T29, T40		
Nitel Araştırma Yaklaşımı	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T30, T33, T41, T42, T45, T50, T53, T55, T58, T61, T63, T64, T65, T66, T67, T71, T73, T77, T79, T82	26	
Nitel Araştırma Deseni			37,7
Olgubilim	T42, T58, T64		
Eylem Araştırması	T33, T45, T50, T73		
Durum Çalışması	T63, T77		
Anlatı Sorgulaması	T67		
Karma Araştırma Yaklaşımı	T11, T18, T22, T23, T28, T32, T34, T35, T37, T44, T46, T47, T54, T60, T69, T74, T76, T78, T80	19	23,2

Karma Araştırma Deseni	
Paralel Sıralı Karma	T23, T44, T46, T80
Açımlayıcı Sıralı Karma	T18, T74
Gömülü Karma	T76
Toplam	82 100

Tablo 4 sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yaklaşımları açısından incelendiğinde; 37 tezde (%45,1) nicel araştırma yaklaşımı kullanılırken 26 tezde (%37,7) nitel araştırma yaklaşımının tercih edildiği görülmüştür. Bu araştırma yaklaşımlarını 19 tez (%23,2) ile karma araştırma yaklaşımı izlemiştir.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde en fazla tercih edilen araştırma yaklaşımı, nicel araştırma yaklaşımı olurken en az tercih edilen araştırma yaklaşımı ise karma araştırma yaklaşımı olmuştur.

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler çalışma grubu açısından nasıl bir görünüm arz etmektedir?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin çalışma grupları

Çalışma Grubu	Çalışmalar	f	%
4.5.6.7.8. Sınıf Öğrencileri	T2, T3, T4, T6, T7, T8, T10, T12, T16, T19, T22, T24, T29, T35, T37, T40, T45, T47, T49, T56, T57, T60, T65, T76, T81	25	30,4
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları	T25, T31, T32, T33, T43, T48, T50, T51, T52, T55, T59, T62, T67, T68, T70, T75, T78	17	20,7
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	T1, T5, T18, T28, T39, T46, T54, T61, T63, T64, T66, T71, T72, T79	14	17
Ders Kitapları	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T27, T30	8	9,7
Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve Ortaokul Öğrencileri	T11, T15, T23, T34, T36, T44, T69, T80	8	9,7
Yabancı Uyraklı Vatandaş ve Öğrenciler	T38, T41, T53, T58	4	4,8
İlkokul 4. Sınıf Öğretmeni	T20, T73	2	2,4
Akademisyenler	T42, T77	2	2,4
Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı	T74, 82	2	2,4
Toplam		82	100

Tablo 5 sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık konusu üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde kullanılan çalışma grupları açısından incelendiğinde; çalışma grubu olarak en fazla 25 tez ile ortaokul

öğrencinin en az ise 2'şer tez ile akademisyen ve 4. sınıf öğretmenlerinin tercih edildiğini görülmüştür. Ayrıca 17 tez çalışma grubu açısından sosyal bilgiler öğretmen adaylarını tercih ederken, 14 tez sosyal bilgiler öğretmenlerine yer vermiştir. 8 tez ise hem sosyal bilgiler öğretmenlerini hem de ortaokul öğrencilerini çalışma grubuna dahil etmiştir. Yine 8 tez çalışma grubu tercihini ders kitapları olarak kullanırken 4 tez de yabancı uyruklu vatandaş ve öğrenciler üzerinden çalışmalarını yürütmüştür.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde farklı çalışma grupları tercih edilmiş olduğu gibi bu çalışma grupları içerisinde akademisyenler ve dördüncü sınıf öğretmenleri üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır.

Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde hangi veri toplama araçları tercih edilmiştir?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları

Veri Toplama Araçları	Çalışmalar	f	%
Ölçek (ilgi, tutum, eğilim, katılım, yeterlik)	T6, T8, T10, T19, T31, T32, T36, T43, T47, T48, T49, T51, T52, T59, T62, T68, T70, T75, T81	19	23,1
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	T38, T42, T44, T53, T54, T58, T63, T64, T65, T66, T71, T79, T82	13	18,2
Anket	T1, T2, T4, T5, T15, T20, T25, T28, T39, T56, T57	11	13,4
Veri Çeşitliliği (Öğrenci günlüğü, görüşme formu, odak grup görüşmesi, kamera kaydı, ölçek)	T22, T33, T41, T45, T61, T67, T69, T73, T74, T76, T78	11	13,4
Ders Kitabı (Doküman İnceleme)	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T27, T30, T55	9	10,9
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Anket	T18, T37, T46, T72, T77, T80	6	7,3
Akademik Başarı Testi ve Ölçek	T16, T23, T24, T40, T50	5	6
Akademik Başarı Testi	T3, T7, T12, T29, T35	5	6
Akademik Başarı Testi ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	T34, T60	2	2,4
Gözlem	T11	1	1,2
Toplam		82	100

Tablo 6 incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde en fazla tercih edilen veri toplama aracı 19 tez ile ölçek olurken en az tercih edilen veri toplama aracı 1 tez ile gözlem olduğu görülmüştür. Yapılan tezlerden 13’ü yarı görüşme formu acılığıyla veri toplayabilmiştir. 11’er tezde anket ve veri çeşitliliği araştırmacılara veri sağlarken 9 tezde ders kitapları doküman incelemesine tabi tutulmuştur. 5 tez de ise akademik başarı testi ile

ölçek beraber kullanılarak veri sağlanmışken, 6 tezde ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ve anket beraber kullanılmıştır. Yine 5 tezde akademik başarı testi ve ölçek bir arada kullanılırken farklı 5 tezde ise akademik başarı testi yalnız kullanılmıştır. Yine 2 tezde akademik başarı testi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak tercih edilmiştir.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde farklı veri toplama araçları kullanılmış olmakla beraber aynı araştırma içerisinde veri çeşitlendirmesine başvuran çok sayıda araştırma da bulunmaktadır.

Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlerde elde edilen bulguların analizinde nasıl bir yol izlenmiştir?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerde kullanılan veri analiz türleri

	Veri Analizi	Çalışmalar	f	%
Nicel Veri Analizi	Betimsel Analiz (Frekans ve Yüzde)	T1, T2, T3, T5, T10, T12, T15, T20, T27, T39, T49, T56	44	53,6
	T testi ve Tek Yönlü Anova	T23, T25, T28, T46, T48, T51, T52, T62, T68, T70, T81		
	T testi	T6, T8, T16, T19, T24, T29, T35, T37		
	Tek Yönlü Anova	T11, T40, T45, T50		
	Man Whitney U ve Kruskal Wallis	T31, T36, T59, T75		
	Ki-Kare	T4, T7, T60		
	Korelasyon, Regresyon ve Yapısal Eşitlik Modellemesi	T43, T74		
Nitel Veri Analizi	İçerik Analizi	T13, T14, T38, T53, T54, T58, T63, T65, T66, T71, T77, T79, T82	26	31,8
	Betimsel Analiz	T9, T17, T21, T26, T30, T41, T55, T61, T73		
	Betimsel Analiz ve İçerik Analizi	T33, T42		
	İçerik Analizi ve Söylem Analizi	T64		
	Anlatı Analizi	T67		
Karma Araştırma Veri Analizi	Betimsel Analiz (Nicel Veri) ve İçerik Analizi (Nitel Veri)	T18, T34, T44, T57, T69, T72, T80	12	14,6
	Kestirimsel Analiz (Nicel veri) ve Betimsel Analiz (Nitel veri)	T22, T32, T47, T76, T78		
Toplam			82	100

Tablo 7 incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık üzerine yapılmış 44 lisansüstü tezde (%53,6) nicel veri analiz teknikleri kullanılırken 26 tezde (%31,8) nitel veri analiz teknikleri tercih edilmiştir. Nicel ve nitel veri analiz tekniklerinin beraber kullanımına ise 12 tez (%14,6) tezde yer verildiği görülmüştür.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde genellikle tek veri toplama aracı kullanıldığı gibi bu verilerin analizde yine nitel ya da nicel veri analiz yöntemleri tercih edilmiştir.

Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada “Sosyal bilgiler eğitimi alanında vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler hangi ortak sonuçlara ulaşmışlardır?” araştırma soruna ilişkin elde edilen bulgular ve bulgulara ait frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin genel sonuçları

Sonuçlar	Çalışmalar	f	%
Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı (küresel, çevresel, dijital, liberal, cumhuriyetçi, demokratik, iyi, etkin) yaş, cinsiyet, çevre, ekonomik düzey açısından farklılığa sahiptir	T23, T25, T31, T32, T33, T43, T44, T50, T51, T59, T62, T67, T68, T71, T74, T78	16	19,5
Sosyal bilgiler dersinde uygulanan çağdaş öğretim yaklaşımları öğrencilerin vatandaşlık bilgi, beceri ve yeterliliği üzerinde olumlu değişimler meydana getirmektedir	T3, T8, T12, T22, T24, T29, T35, T40, T45, T56, T57, T24, T69, T73, T76	15	18,2
Sosyal bilgiler dersi iyi, etkin/aktif, mekansal vatandaşlık özellikleri kazandırma açısından önemli bir yere sahiptir	T18, T42, T47, T48, T58, T64, T65, T66, T70, T79	10	12,1
Öğrencilerin vatandaşlık eğitimine ilişkin görüşleri, yeterlilikleri cinsiyet, sosyal çevre, anne- baba eğitim durumu, ekonomik yaşam koşulları gibi değişkenlere göre değişim göstermektedir	T2, T4, T6, T10, T19, T37, T49, T81	8	9,7
Ders kitaplarındaki vatandaşlık görünümü siyasal, sosyal ve ekonomik koşullardan etkilenmektedir. Ayrıca ders kitapları öğrencilerin vatandaşlık özelliklerinin gelişiminde etkiye sahiptir	T1, T9, T17, T21, T27, T30, T55	7	8,5
Vatandaşlık eğitime ilişkin öğretmenlerin görüşleri yaş, cinsiyet, kıdem yılı gibi değişkenlere göre değişim göstermektedir	T15, T20, T28, T34, T54, T75	6	7,3
Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık konularının öğretiminde olumlu gelişmeler olmasına rağmen birtakım eksikliklerde bulunmaktadır	T5, T63, T72, T77, T80	5	6
Farklı ülkelerde uygulanan vatandaşlık eğitiminin benzer ve farklı yönleri bulunmakla beraber bu eğitime yönelik farklı görüşler de bulunmaktadır	T13, T26, T53, T61	4	4,8
Vatandaşlık eğitime yönelik var olan kavramların öğretiminde kişisel ve birçok çevresel faktör etkili olmaktadır	T7, T11, T16	3	3,6
Sosyal bilgiler dersinde çok kültürlü toplum yapısı dikkate alınmalıdır	T36, T38, T41	3	3,6
Sosyal bilgiler dersinin dışında başka derslerde vatandaşlık eğitiminin gelişimine katkılar yapmaktadır	T46	1	1,2

Ders kitapları ve öğretim programı vatandaşlık eğitimi açısından geliştirilmelidir	T14	1	1,2
Öğretmenler vatandaşlık eğitimi bağlamında okul dışı ortamlardan yararlanmamaktadır	T39	1	1,2
Dezavantajlı bölgelerde yaşayan öğrenciler vatandaşlık eğitimi açısından olumsuz bir tutuma sahiptirler	T60	1	1,2
Üniversite öğrencilerin vatandaşlık algısı yaş, cinsiyet, sosyal medya kullanımı, ekonomik düzey gibi değişkenlere bağlı olarak değişmektedir	T52	1	1,2
Toplam		82	100

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerin ulaştığı sonuçları incelediğimizde; bu tezlerde en fazla ulaşılan sonucun 16 tez ile öğretmen adaylarının farklı vatandaşlık tiplerini anlamlandırma açılarından yer yer benzer yer yer de farklılaşmaları olmuştur. 15 tezde vatandaşlık eğitiminde çağdaş öğretim yöntemlerinin önemi vurgulanmıştır. Yine 10 tezde iyi, etkin vatandaşlık özellikleri kazandırmada sosyal bilgiler dersinin önemine işaret edilirken 8 tezde vatandaşlık eğitimine ilişkin öğrencilerin farklı düşüncelere sahip olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. 7 tez ders kitaplarının içinde bulunan dönemin koşullarından etkilendiği sonucuna ulaşmaktayken 6 tezde öğretmenlerin vatandaşlık algısında farklı değişkenlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine 5 tez vatandaşlık eğitiminde olumlu gelişmelerin olduğunu ortaya koyarken birtakım eksikliklerin varlığını da belirtmiştir. Hazırlanan 4 tezde ise farklı ülkelerin vatandaşlık eğitimi açısından ortak yönleri olmakla beraber ayrıldıkları yönlerinin olabildiğini belirtmiştir. 3 tezde ise vatandaşlık eğitimine özgü kavramların öğretiminde etkili olan kişisel ve çevresel faktörlerin varlığına işaret etmiştir. Yapılan 3 farklı tez sosyal bilgiler dersinde çok kültürlü toplum yapısının dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan tezlerde en az öne çıkan sonuçlar ise 1'er tez ile üniversite öğrencilerinin vatandaşlık algısındaki değişim, vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler dersinin dışında farklı dersler aracılığıyla da geliştirilebileceği, okul dışı ortamların vatandaşlık eğitiminde kullanılmadığı, dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocukların vatandaşlık eğitimi açısından olumsuz bir tutuma sahip olduğudur.

Tablodan da anlaşıldığı üzere sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde sosyal bilgiler eğitimi sayesinde vatandaşlık eğitiminin farklı boyutlarında olumlu gelişmeler sağlanmış olsa da vatandaşlık eğitiminin gelişimi için alternatif konu ve araştırma yöntemlere ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yirmi yıllık süreç boyunca sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konusunun lisansüstü tezler içerisinde yer alması inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi üzerine yapılan tezlerin en fazla 2019 yılında en az 2009 yılında

yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaya benzer araştırmalar incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitimi yüksek lisans tezlerini inceleyen Dilek ve diğerleri (2018) sosyal bilgiler ve karşılaştırmalı eğitim tezleri inceleyen Özkartal ve Mentiş-Taş (2017), sosyal bilgiler alanındaki yapılmış doktora tezlerini inceleyen Oğuz-Haçat ve Demir (2018), sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konularını inceleyen Öner ve Öner (2018) ve vatandaşlık konusunda yapılmış tezleri inceleyen Gürdoğan-Bayır ve diğerlerinin (2018) bu çalışmaya benzer bir sonuçlara ulaştığı görülmüştür. Benzer çalışmalarda da görüldüğü gibi lisansüstü tez sayılarındaki inişli ve çıkışlı gelişim süreci tüm çalışmaların ortak bir özelliğidir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yer alan vatandaşlık eğitimi içerikli lisansüstü tezleri hazırlanan konu açısından bütüncül bir yaklaşımla değerlendirdiğimizde konu olarak daha çok sosyal bilgilere ait program, müfredat, ders kitapları ile vatandaşlık arasındaki ilişki ve farklı vatandaşlık tipleri üzerine yapıldığı görülmüştür. Yapılan tezlerin büyük çoğunluğu bu bağlamda hazırlanmıştır. Vatandaşlık üzerine yapılmış tezleri inceleyen Gürdoğan-Bayır ve diğerleri (2018) çalışmasında örgütsel vatandaşlık konusunun ön planda olduğu belirterek çalışmamızdan farklı bir sonuca ulaşmıştır. Ancak öğretim programlarını karşılaştıran ve ders kitaplarını öne çıkaran Özkartal ve Mentiş-Taş (2017) ve sosyal bilgiler öğretim programları öğelerin varlığına işaret eden Oğuz-Haçat ve Demir (2018) konu alanı olarak çalışmamıza yakın sonuçlar elde etmişlerdir. Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konularını araştıran Öner ve Öner (2018) ve sosyal bilgiler eğitiminde hazırlanmış yüksek lisans tezlerini inceleyen Dilek ve diğerleri (2018) çalışmalarında konu alanı olarak kavram öğretiminin ön planda olduğu sonucuna ulaşırken sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık konuları üzerine yapılmış sadece üç tezde kavram öğretiminin tercih edildiği görülmüştür. Yine sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili tezler üzerine yapılmış çeşitli çalışmalarda (Aksoy ve diğerleri., 2009; Geçit ve Kartal, 2010; Göğebakan ve diğerleri., 2011; Oruç ve Ulusoy, 2008; Sönmez ve diğerleri., 2009) ise konu anlamında öncelikli olarak yeni ve alternatif yöntemlerin kullanımına işaret edilmiştir. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konulu tezlerde yeni ve alternatif yöntemlerin konu olarak tercih edilmesi üçüncü sırada yer alsa da bu çalışmaların sonuçlarına uzak olmayan bir seyir izlediği ifade edilebilir.

Sosyal bilgiler eğitiminde yapılmış vatandaşlık eğitimi içerikli lisansüstü tezleri esas amaçları açısından değerlendirdiğimizde tezlerde var olan görüntü öncelikle yapılan vatandaşlık eğitimin öğrenciler üzerine ne oranda yansıdığını tespit etmek şeklindedir. Vatandaşlık eğitimin içeriğini şekillendirmek adına öğretmenlerin, öğrencilerin, öğretmen adaylarının gayrimüslim vatandaşların, azınlık öğrencilerin görüşlerini detaylı inceleme tabi tutan birçok çalışmanın varlığı ön plandadır. İncelenen birçok tezde bir yandan eğitim sürecine katılan her öğrencinin okumak zorunda olduğu ders kitaplarının vatandaşlık eğitimi içerisindeki yeri anlaşılmalı çalışılırken diğer yandan farklı ülkelere ait vatandaşlık eğitimleri karşılaştırılarak vatandaşlık eğitimine yönelik bakış açısı

geliştirilmek istenmektedir. Yine vatandaşlık eğitiminde ne tür sorunlar ve güçlükler yaşandığını araştırmak birçok araştırmacının yolunu belirlerken, sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konularının öğretimi için çeşitli yol ve yöntem arayışında olan araştırmacıların olduğu da görülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezler yöntem açısından değerlendirildiğinde sırasıyla nicel araştırma yöntemi, nitel araştırma yöntemi ve karma araştırma yöntemi şeklinde olduğu görülmüştür. 1995-2008 yılları arasında vatandaşlık ve insan hakları konuları üzerine yapılmış tezleri inceleyen Sönmez ve diğerleri (2009) ve vatandaşlık konusu üzerine yapılmış tezleri kapsamlı bir incelemeye tabi tutan Gürdoğan-Bayır ve diğerleri (2018) bu çalışmaya benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu iki çalışmada da araştırma yöntemi olarak nicel, nitel ve karma araştırma yöntemi şeklinde sıralama yapılmıştır. Yine Öner ve Öner (2018) sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış tezleri incelemiş yaptığı incelemede tezlerde kullanılan yöntem açısından nicel, nitel ve karma araştırma yöntemi sıralaması yaparak bu çalışmaya benzer bir sonucuna ulaşmıştır. Ancak sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan doktora ve yüksek lisans tezlerine ayrı ayrı bakıldığında kullanılan araştırma yöntemi sıralamasının bu çalışmadan farklı bir yol izlediği görülmüştür. Sosyal bilgiler eğitimi doktora tezlerinde karma, nicel ve nitel araştırma yöntemleri şeklinde sıralama yer alırken (Oğuz-Haçat ve Demir 2018) sosyal bilgiler eğitimi yüksek lisans tezlerinde nitel, nicel ve karma araştırma yöntemleri (Dilek ve diğerleri., 2018) şeklinde bir sıralamanın varlığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi vatandaşlık konuları üzerine yapılan lisansüstü tezlerde tercih edilen çalışma grupları bir bütün olarak değerlendirildiğinde tezler çalışma grubu açısından çeşitlilik göstermektedir. Ancak var olan tezler içerisinde en çok tercih edilen çalışma grubu, öğrenciler iken en az tercih edilen çalışma grubu akademisyenlerdir. Benzer çalışmalara (Dilek ve diğerleri., 2018; Gürdoğan-Bayır ve diğerleri., 2018) bakıldığında ilgili araştırmalar bu çalışmadan farklı bir görünüm taşımış ve çalışma grubu olarak öncelikle öğretmenlerin tercih edildiği ortaya koymuştur. Fakat Oğuz-Haçat ve Demir (2018) ve Öner ve Öner (2018) gibi araştırmalarda ise bu çalışmaya benzer bir sonuca ulaşıldığı ve çalışma grubu olarak öğrencilerin öncelikle tercih edildiği görülmüştür.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konuları üzerine hazırlanmış tezlerde veri toplama aracı açısından çeşitliliğin olduğu görülmektedir. Yapılan tezlerin büyük çoğunluğu çeşitli ölçeklerden faydalanırken tezlerin çok azı gözlem ve görüşme formunu beraber kullanarak veri toplamıştır. Benzer araştırmalardan Dilek ve diğerleri (2018) ve Oğuz-Haçat ve Demir (2018) çalışmalarında görüşme formunun, Özkartal, Mentiş-Taş (2017) doküman incelemenin, Öner ve Öner (2018) akademik başarı testinin kullanımının tercih edildiğini belirterek bu çalışmadan farklı bir sonuca ulaşmıştır. Vatandaşlık üzerine yapılmış tezleri inceleyen Gürdoğan-Bayır ve diğerleri (2018)

ise incelediği tezlerde en çok tercih edilen veri toplama aracının ölçekler olduğunu belirterek bu çalışmayı destekler bir sonuca ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konularının üzerine hazırlanmış olan tezlerde kullanılan veri analiz yöntemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde tezlerin büyük bir bölümünde nicel veri analiz yöntemlerinin öncelikle tercih edildiği görülmektedir. Benzer çalışmalara (Dilek ve diğerleri., 2018; Gürdoğan-Bayır ve diğerleri., 2018; Öner ve Öner, 2018) bakıldığında bu çalışmaya benzer sonuçlara ulaşıldığı nicel veri analizinin ön planda olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık konuları üzerine yazılmış tezlerin sonuçlarını bütüncül bir bakışla değerlendirildiğinde vatandaşlık eğitimi geliştirmek için uygulanan çağdaş öğretim yöntemlerinin olumlu neticeler ortaya çıkardığı görülmüştür. Farklı vatandaşlık tipleri üzerine birçok tez yapıldığı gibi vatandaşlık eğitimi üzerinde öğretmen, öğrenci, öğretmen adayları, üniversite öğrencilerinin farklı düşünceleri ifade ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Vatandaşlık eğitiminde vazgeçilmez bir kaynak olan ders kitapları, ortaya çıktığı dönemin siyasal, sosyal ve ekonomik koşullarından etkilenmiştir. Her ülkede uygulanan vatandaşlık eğitimi farklılaşabildiği gibi yer yer benzer özellikleri de yansıtabilmiştir. Vatandaşlık eğitiminde sosyal bilgiler dersinin dışında farklı derslerde etkili olabileceği tespit edilmiştir. Geçmişten günümüze vatandaşlık eğitiminde birçok olumlu gelişmenin olmasıyla beraber geliştirilmesi gereken çeşitli yönlerinin olduğu bu çalışmada görülmüştür. Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yer alan vatandaşlık konulu lisansüstü tezler detaylı bir şekilde inceledikten sonra vatandaşlık eğitimi için şu öneriler ifade edilebilir:

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan tezler incelendiğinde tezlerin birbirine çok yakın olduğu, çoğu zaman aynı konunun benzer şekilde tekrarlandığı görülmüştür. Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yeni, orijinal ve alana katkı sağlayacak konuların tercih edilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan tezler incelendiğinde tezlerin yöntem açısından oldukça karışık ve sığ olduğu görülmüştür. Yapılacak tezlerin yöntem bölümlerine daha fazla önem verilmesinin tezleri daha nitelikli bir yapıya kavuşturacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan tezler incelendiğinde tezlerin nicel araştırmaya dayalı olarak tarama deseninin çok fazla tercih edildiği görülmüştür. Yapılacak yeni tezlerde bu desenle beraber deneysel desenlerin ön plana çıktığı tezlerin hazırlanmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan tezler incelendiğinde yapılan tezlerde nitel araştırma yöntemi kullanılsa da nitel araştırma desenlerine (durum çalışması, eylem araştırması vb.) dayalı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Nitel araştırma desenlerine dayalı yeni çalışmaların yapılmasının

sosyal bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık eğitimini zenginleştireceği düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yapılan tezler incelendiğinde yapılan çalışmalarda tek tip veri toplama aracının yoğun bir şekilde tercih edildiği görülmüştür. Vatandaşlık eğitiminde çoklu veri toplama tekniklerinin kullanılmasının vatandaşlık eğitimi çalışmalarında daha nitelikli sonuçların elde edilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, B. Sözmez, Ö. F., Merey, Z. ve Kaymakçı, S. (2009). *Sosyal bilgiler alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin değerlendirilmesi*. IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 7-9 Ekim İstanbul. https://www.pegem.net/Akademi/kongre_detay.aspx?id=10609605 adresinden erişilmiştir.
- Barr, R. D., J. L. Barth, ve S. S. Shermis (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (Çev. Ed. Cengiz Dönmez). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. (1978).
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi: Kaynak Üniteler, YÖK ve Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbulat, T., Avcı, G. ve Sipahi S. (2016). ABD ve Kanada’da sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(2), 351-370. <https://scholar.google.com.tr/citations?user=s-YY8rYAAAAJ&hl=tr> adresinden erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni. Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Dilek, A., Baysan, S., ve Öztürk, A. A. (2018). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans tezleri: Bir içerik analizi çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/38760/331020> adresinden erişilmiştir.
- Garcia J. ve Michaelis, J. U. (2001). *Social studies for children: A guide basic instruction*. 12th edition America.
- Geçit, Y., ve Kartal, A. (2010). *Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme*. International Conference on New Trend in Education and Their Implications, 11-13 November Antalya. <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/19.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Gürdoğan-Bayır., Ö., Kılıç, Z. ve Balbağ, N. L. (2018). Vatandaşlık eğitimine yönelik yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi. İçinde Tay, B. (Ed.), 7. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 69- 81). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.

- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. (Çev. M. D. Üst). İstanbul: İmge Yayınevi.
- Kayaalp, F., Karameşe, E. N. ve Karadeniz, O. (2018). Prospective social studies teachers' perceptions on the concept of "citizen (ship)". *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(34), (2051-2068). <http://www.ijoes.com/DergiTamDetay.aspx?ID=2461&Detay=Ozet> adresinden erişilmiştir.
- Kaymakçı, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2153-2172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/31577/357354> adresinden erişilmiştir.
- Martorella, P. H. (1996). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc.
- MEB, (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4. 5. 6. ve 7. sınıflar). Ankara. http://mufredat.meb.gov.tr/dosyalar/201812_103847686sosyal_%20b_%c4%b0lg% c4%b0ler%20%c3%96%c4%9eret%c4%b0m%20programı%20.pdf adresinden erişilmiştir.
- Miles, M, B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nded). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Muşmal, H. ve Gürbüz, İ. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Nicel, karma, nitel tasarımlar için rehber. İçinde Ş. Aslan, (Ed.), *Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri ve türleri. Doküman inceleme*. Konya: Eğitim yayınevi.
- NCSS, (1994). *National Council for social studies. Introduction*. <https://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden erişilmiştir.
- Oğuz-Haçat, S., ve Demir, F. B. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973. doi: 10.33692/avrasyad.510136
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26,(2008), 121 -132.
- Öztürk, C. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öner, G. ve Öner, D. (2018). Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz ve bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34(2), 13-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buje/issue/37026/424747> adresinden erişilmiştir.
- Özkaral, C. T. ve Mentiş-Taş, A. (2017). Sosyal bilgiler ve karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi: Bir meta-sentez çalışma örneği. *Turkish Studies*, 12(15), 651-670. doi: 10.7827/TurkishStudies.12143

- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. İçinde C. Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programların değerlendirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. İçinde C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pamuk A. ve Alabaş, R. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi. İçinde D. Dilek(Ed.), *Vatandaşlık ve sosyal bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Parker, W. C. (2011). *Social studies in elementary education*. New Jersey: Prentice-Hall,Inc.
- Ross, E. W. (2006). The struggle for the social studies curriculums. The social studies curriculum purposes, problems, possibilities. 3rd. (Ed. Wayne Ross) Newyork.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55(55), 459-496. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10342/126702> adresinden erişilmiştir.
- Savage, T. V. ve D. G. Armstrong (1996). *Effective teaching in elementary social studies*. Third edition. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sönmez, Ö.F., Merey, Z. ve Kaymakçı, S. (2009). Vatandaşlık ve insan hakları alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin değerlendirilmesi. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, 28-30 Mayıs, Uşak. [https://www. Pegem .net/Akademi /sempozyumbildiri _detay.aspx?id=50291](https://www.Pegem.net/Akademi/sempozyumbildiri_detay.aspx?id=50291) adresinden erişilmiştir.
- Sönmez, V., ve G. Alacapınar, F. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Şahin, M., Yıldız G. D. ve Duman, R. (2011). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 69-121. [https:// www. academia.edu/20071349/T%C3%BCrkiye_deki_Sosyal_Bilgiler_E%C4%9Fitimi_Tezleri_%C3%9Czerine_Bir_De%C4%9Ferlendirme](https://www.academia.edu/20071349/T%C3%BCrkiye_deki_Sosyal_Bilgiler_E%C4%9Fitimi_Tezleri_%C3%9Czerine_Bir_De%C4%9Ferlendirme) adresinden erişilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zarillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar*. (Çev. Ed. B. Tay ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orjinal yayın tarihi, 2000).

"Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan "Vatandaşlık" Konulu Lisansüstü Tezlerdeki Eğilimler" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim."

Araş. Gör. Fatih Kayaalp

Ahi Evran University Journal of Kırşehir Education Faculty

ISSN: 2147 - 1037

Trends in Graduate Theses on "Citizenship" in the field of Social Studies Education in Turkey

Fatih Kayaalp

Esma Nur Karameşe

DOI:10.29299/kefad.2020.21.01.020

[Article Information](#)

Received:20/08/2019 Revised:18/11/2019 Accepted:15/03/2020

Abstract

This study aims to evaluate the postgraduate theses on citizenship in social studies education holistically and to determine trends in theses. So, qualitative research which includes document analysis was used. 82 theses were obtained from the national thesis center. These theses were examined in detail, then data related to theses transferred to the thesis identification catalog prepared by the researcher. Data were subjected to content analysis. It was understood from the analysis, the number of theses on citizenship in social studies education differs by years, but more theses are prepared recently. Although the perception and competence of citizenship are primary issues in reviewed theses, the general objectives of the theses are to reveal to what extent the instruction impacts learners. As quantitative research is used in theses, mixed-method are also used extensively in dissertations. Students are mostly preferred as a study group, and scale is mostly used as a data collection instrument. While data were subjected to descriptive statistics in quantitative research, content analysis was used in qualitative research. The general outcome of the theses was that various variables were influential on the perception of different citizenship types, and contemporary teaching approaches and methods affect positively instruction of citizenship subjects.

Key Words: Social studies, Citizenship, Thesis

Corresponding Author: Fatih Kayaalp, Research Assistant, Zonguldak Bülent Ecevit University, Turkey, f.kayaalp25@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7640-5045>

Esma Nur Karameşe, Research Assistant, Zonguldak Bülent Ecevit University, Türkiye, enur.karameşe@beun.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7094-9989>

Introduction

People faced many problems politically, economically, and socially from past to present. Although the progress of time brought many innovations and changes in human life, chaos and confusion in human life continued increasingly. This led people to the chaos caused by economic crises, environmental problems, wars, administrative problems, global warming, unemployment, famine, technological problems, and low resources. This situation influenced societies to ask more effective and qualified citizens having knowledge, skills, attitudes, and values. In fact, this affection shaped the individual as well as states and the educational policies of the states. The starting point of the states seeking solutions to national and universal problems is to educate people, which is the main theme of social studies course. In this context, it becomes a necessity to equip people with citizenship qualifications such as responsibility, sensitivity, and effectiveness. In the definition of the concept of social studies revealed at the beginning of the 20th century and in the content of the social studies course, citizenship education has a priority. Thus, in every definition of social studies from past to present, citizenship education has undoubtedly taken its place.

Social studies, which establish the foundations of the educational activities of the countries trying to raise effective citizens (Martoralle, 1998; Öztürk, 2011; Sever, 2015), is an area that helps children acquire information and understand their learning processes and thus become active citizens (Zarrillo, 2016). This field of study, which consists of the fusion of social and human sciences, is adapted to the teaching process under the social studies course for citizenship education (Barr, Barth and Shermis, 1978). In this process, the social studies course (Heater, 2007), which consists of the sum of history, geography, and citizenship courses, is included in the education system of many countries as a study area that develops citizenship knowledge, skills, and values (National Council for the Social Studies [NCSS], 1994; Savage and Armstrong, 1996).

The field of social studies aims to develop the decision-making and problem-solving skills of the active citizens of the future (Barth and Demirtaş, 1997). One of the aims of this field is to educate active citizens who make a decision and solve problems based on knowledge in accordance with the changing country and world conditions by combining the information and methods received from the social and human sciences (Öztürk, 2015). Besides, it aims to raise responsible citizens in a democratic society through the transfer of cultural heritage and study of human relations (Garcia and Michaelis, 2001). Children who develop their social comprehension and democratic citizenship potential through social studies acquire the required qualifications to become an active and responsible citizen (Parker, 2011). Thus, they become both socialized (Ross, 2006) and active citizens (Pamuk and Alabas, 2016) who influence the participation process of a democratic society. Although the main objectives of the social studies course, which is a field of study on citizenship education, remains constant, the process of construction, content, and manner of implementation may vary from country to country.

The field of social studies was developed as a citizenship education program in the USA at the beginning of the twentieth century as a result of efforts to find solutions to the problems caused by the great social transformation in cultural, social, and economic fields (Öztürk and Deveci, 2011). With its unique qualities trying to transform the nation-state structure in Turkey it was also made various studies on citizenship education before and after the republic. With courses of civics, citizenship knowledge, and civilized knowledge in schools during the Republican period of Turkey, it was aimed to present an ideal citizenship education that provides ideal citizenship qualifications. The subject of citizenship carried from time to time under an independent course or in social studies course in Turkey. Although citizenship education sometimes takes place as a compulsory course and sometimes as an elective course, it maintained its value in the education system (Kayaalp, Karameşe, and Karadeniz, 2018). The subject of citizenship continues to be updated as an independent part under the name of “effective citizenship” learning area (Ministry of National Education, 2018) in the social studies curriculum which developed in 2017.

Social studies is a field of study that focuses on human with the word “social” and covers the knowledge and methods of social and human sciences with the word “information”. It is a field of study aiming to raise effective, responsible, sensitive and consistent citizens who use all kinds of human knowledge, skills, attitudes, and values in the future construction. It is a field of a study aiming to raise effective, responsible, sensitive, and consistent citizens who use all kinds of human knowledge, skills, attitudes, and values to planning for the future. For the development of this study area, research ranging from curriculum, course contents, acquisition, skills, and values to textbooks requires. For this development, research on citizenship issues has a vital role in social studies education. The postgraduate theses on the subject of citizenship will contribute to the development of citizenship education.

To evaluate the postgraduate theses on citizenship within the scope of social studies education, the literature was reviewed to reveal what kind of studies done. While Öner and Öner (2018) examine postgraduate theses related to geography in social studies education, Gürdoğan-Bayır, Kılıç, and Balbağ (2018) focus on theses about citizenship education. Also, Sönmez, Merey, and Kaymakçı (2009) evaluate graduate theses in the field of citizenship and human rights education, Özkartal and Mentiş-Taş (2017) examine social studies and comparative education theses. While theses in the field of history education were examined by Kaymakçı (2017), theses in the field of social studies education were also examined by some researchers (Aksoy, Sözmez, Merey, and Kaymakçı, 2009; Dilek, Baysan, and Öztürk, 2018; Canbulat, Avcı, and Sipahi, 2016; Geçit and Kartal, 2010; Gögebakan, Yıldız, and Duman, 2011; Haçet and Demir, 2018; Oruç and Ulusoy, 2008). Although there are few similar studies on citizenship education, no study directly examining graduate theses in social studies education found. It assumed that this study, which combines theses about citizenship education in the field of social studies education under the title of

bibliography after subjecting the content analysis with a holistic approach, will guide the social studies researchers. It predicted that this study contributes to the development of new and alternative subjects and methods.

In this study, it is aimed to evaluate the postgraduate theses on citizenship and citizenship education in the field of social studies holistically, and to examine trends in theses comprehensively. To conduct in-depth investigations depending on this general purpose, the following questions were asked.

1. How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of the development process?
2. What are the topics around theses on citizenship issues in the field of social studies education?
3. What are the general objectives of theses on citizenship issues in the field of social studies education?
4. How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of method diversity?
5. How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of the study group?
6. What data collection instruments did graduate theses on citizenship issues in the field of social studies education prefer?
7. How did data of the theses on citizenship issues in the field of social studies education analyze?
8. What are the mutual results of the postgraduate theses on citizenship issues in the field of social studies education?

Method

The qualitative research method was used in this study, which aims to evaluate theses on citizenship in the field of social studies education. Qualitative research is a process of reflecting perceptions and events in a natural environment through observations, interviews, and document analysis in a realistic and holistic approach (Yıldırım and Şimşek 2011), as well as an inductive approach to collecting data from the natural environment by collecting data from individuals or groups (Creswell, 2016). In the light of these definitions, documents of theses about citizenship in the field of social studies education examined holistically by using the induction method in this study and the result reached.

Data Collection

In qualitative research, when data is collected, researchers use one or more of the techniques of observation, interview, and document review (Creswell, 2016; Muşmal and Gürbüz, 2018; Sönmez and Alacapınar, 2017). In this research, where the postgraduate theses on citizenship in social studies education

were examined, data were obtained through document analysis. Document review, informative written materials about the subject to be investigated, is a process that requires access to understanding, analyzing, and using data (Yıldırım and Şimşek, 2011). Data of theses on citizenship in the field of social studies education were obtained from “the Higher Education Council national thesis database”. Firstly, the concept of social studies reviewed through this database. Then, the concepts of citizenship and civics were examined separately through the same database. Theses downloaded from the database were included in the research or removed. Theses in the social studies education department were included in the study. Other theses were excluded from the study. So, 82 theses were reached. 59 of these theses are master's theses, and 23 of them are doctoral dissertations.

Data Analysis

The thesis definition catalog was prepared by the researcher to analyze data, which related to the theses prepared about citizenship in the field of social studies education, systematically. After the theses thoroughly reviewed by the researcher, data of the theses were transferred to the thesis identification catalog prepared by the researcher by hand giving the sequence number (T1, T2,...T82). After the completion of the review of 66 theses, data obtained to categorize the theses into categories and themes were subjected to content analysis. The main purpose of content analysis is to reach the concepts and relationships that can explain the collected data. Therefore, bringing together similar data within the framework of certain concepts and themes, and interpreting them in a way that the reader can understand (Yıldırım and Şimşek, 2011) is the basis of content analysis. When these principles are taken into consideration, the main themes created to reach a meaningful result through the theses on citizenship carefully studied. The themes and classifications were revised again and again. After the theses were examined holistically, data were presented in tables. The frequency and percentage of the information in the tables were calculated to make it easier to interpret data.

Validity and Reliability of the Study

Although it is very important to ensure validity and reliability in qualitative research, performing these procedures requires an intensive process. During the validation phase of this study, which was prepared on the postgraduate theses on citizenship prepared in the field of social studies education, the process of expert review, long term interaction, and detailed description (Yıldırım and Şimşek, 2011), which is critical in qualitative researches, was followed. Expert analysis was taken into consideration in all procedures and the analysis of findings during the research process. A long-term study conducted on postgraduate theses on citizenship in the field of social studies education, and the categorization process was carried out after reading theses repeatedly. Created categories were reviewed many times. There were some changes in the categories. At the stage of detailed description or detailed explanation (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2018), the research process was tried to be conveyed in detail by

the researcher.

To determine the reliability of the study, consistency analysis and confirmation examination (Yıldırım and Şimşek, 2011) followed in the qualitative studies were conducted. For consistency analysis, expert opinion (expert is associate professors in social studies education and one of the fields of study are citizenship education) was taken to confirm whether the categories determined according to the research findings and the classification within the category are appropriate for the category. Expert was presented with eight tables based on research questions and two lists of classification criteria that could potentially be included in this table. Experts were asked to match tables with categories and subclassifications without leaving them empty. Then, the formula from Miles and Huberman (1994) [$\text{reliability} = \frac{\text{agreement}}{\text{agreement} + \text{disagreement}} \times 100$] was used to calculate the inter-coder reliability. The desired reliability level in qualitative research is that the agreement between the researcher and the expert is 90% and above (Saban, 2008). The reliability analysis showed that the reliability level of the study was calculated as 93% ($\text{Reliability} = \frac{82}{82+6} \times 100 = 93\%$). Then, all findings were collected under eight categories and transferred to the computer. Another procedure for the reliability of the research is to keep the findings, the raw data, and the tables so that different researchers can review it when needed.

Findings

The findings obtained in this section were interpreted by presenting frequency (f) and percentages (%) of the tables in the context of research questions.

Findings Related to the First Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the first research question as “*How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of the development process?*” are shown in Table 1.

Table 1. *Type and Year of Theses on Citizenship Education*

Year	Theses	f	%
2003	Master: T1, T2	2	2,4
	Doctoral:	-	
2005	Master: T3, T4	2	2,4
	Doctoral:	-	
2006	Master: T5, T6, T7, T8	4	4,8
	Doctoral:	-	
2007	Master: T9, T10, T11, T12, T13	5	6
	Doctoral:	-	
2008	Master: T14, T15, T16, T17	4	4,8
	Doctoral:	-	
2009	Master:	-	1,2
	Doctoral: T18	1	
2011	Master: T19, T20, T21	3	6
	Doctoral: T22, T23	2	

2012	Master: T24, T25, T26, T27 Doctoral: T28	4 1	6
2013	Master: T30, T31, T33, T35 Doctoral: T29, T32, T34	4 3	8,5
2014	Master: T37, T39 Doctoral: T36, T38, T40, T41	2 4	7,3
2015	Master: T42, T47, T48 Doctoral: T43, T44, T45, T46	3 4	8,5
2016	Master: T49, T51, T52, T53, T55, T56, T58 Doctoral: T50, T54, T57	7 3	12,1
2017	Master: T59 Doctoral: T60, T61	1 2	3,6
2018	Master: T62, T64, T65, T66 Doctoral: T63	4 1	6
2019	Master: T68, T70, T71, T72, T73, T74, T75, T76, T77, T78, T79, T80, T81, T82 Doctoral: T67, T69	14 2	19,5
Total		82	100

Table 1 shows that postgraduate theses on citizenship in the field of social studies education were intensively conducted in 2019 including 14 masters and 2 doctorates. After 2019, it is followed by the year of 2016. After 2016, 2013 and 2015 come with 7 theses. It was seen that 5 theses were prepared in 2007, 2011, 2012, and 2018 on the subject of citizenship in social studies education. While 4 theses were prepared in 2006 and 2008, 3 theses were prepared in 2017. Two theses were prepared in 2003 and 2005. The minimum number of theses on citizenship in social studies education was prepared in 2009.

According to the table, it was seen that the number of master theses on the subject of citizenship is more than the number of doctoral theses. The number of theses varies according to the years, and increases in recent years.

Findings Related to the Second Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the second research question as “*What are the topics around theses on citizenship issues in the field of social studies education?*” are shown in Table 2.

Table 2. *Subjects related to Citizenship Education in Social Studies Education Graduate Theses*

Subjects	Theses	f	%
Citizenship Perception and Competence	T10, T32, T33, T34, T37, T48, T52, T54, T56, T57, T58, T60, T62, T67, T69, T75, T78, T80, T81	19	23,1
The Relationship between Program, Curriculum, Course and Citizenship in Social Studies	T2, T4, T6, T13, T14, T15, T18, T19, T20, T27, T28, T39, T46, T49, T77	15	18,2
Alternative Methods and Trends in Citizenship Education	T3, T8, T12, T24, T29, T35, T40, T45	8	9,7
Textbooks and Citizenship Education	T1, T9, T17, T21, T26, T30, T55	7	8,5
Active Citizenship	T42, T50, T68, T70, T72, T79, T82	7	8,5

Global Citizenship	T31, T43, T44, T59, T76	5	6
Digital Citizenship	T22, T34, T51, T71, T74	5	6
Citizenship Education and Concept Teaching	T7, T11, T16, T73	4	4,8
Comparative Citizenship Education	T53, T61, T64	3	3,6
Citizenship Education in Minorities and Multicultural Societies	T36, T38, T41	3	3,6
Environmental Citizenship	T23, T25	2	2,4
Challenges in Citizenship Education	T5, T63	2	2,4
Democratic Citizenship	T65	1	1,2
Spatial Citizenship	T66	1	1,2
Total		82	100

When Table 2 was examined in detail, it was noticed that 19 postgraduate theses on citizenship in social studies education were preferred to examine citizenship perception and competence. Democratic citizenship and spatial citizenship were the least preferred subjects. These research topics are followed by the following studies; 15 theses to determine the relationship between program, curriculum, course and citizenship in social studies; 8 theses for new alternative methods in citizenship education; 7 theses to examine the view of citizenship on textbooks; 7 theses for active citizenship; 5 theses for each issue of global and digital citizenship; 4 theses for concept teaching in citizenship education; 3 theses for each issue of comparative citizenship education and citizenship education in multicultural societies; 2 theses for each issue of environmental citizenship and challenges in citizenship education.

As understood from the table, the subject of citizenship in social studies education was investigated in different aspects, but recent research concentrated on different types of citizenship.

Findings Related to the Third Research Question

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the third research question as “*What are the general objectives of theses on citizenship issues in the field of social studies education?*” are shown in Table 3.

Table 3. *The General Objectives of the Theses on Citizenship*

Objectives	Theses	f	%
Examining the Reflection of Citizenship Subjects or Citizenship Education to Students in Social Studies Course	T2, T3, T4, T8, T10, T12, T15, T19, T20, T23, T24, T25, T29, T34, T37, T40, T42, T44, T45, T46, T47, T49, T56, T57, T60, T69, T76, T80, T81	29	35,3
Examining the Levels of Prospective Social Studies Teachers' Perception of Different Types of Citizenship in Terms of Citizenship Education	T22, T31, T32, T33, T43, T48, T50, T51, T52, T59, T62, T67, T68, T70, T71, T74, T75, T78	18	21,9
Examining the Views of Social Studies Teachers on Citizenship Education	T1, T18, T28, T54, T66, T72, T79, T82	8	9,7

Revealing the Role of Textbooks in Citizenship Education	T9, T14, T17, T21, T30, T55	6	7,3
Examining the Citizenship Education Policies of Different Countries (Learning Outcome, Lesson, Content, Evaluation Forms, Teacher and Student Views)	T13, T26, T53, T61, 64	5	6
Determining Students' Views on Citizenship Education	T6, T35, T36, T65	4	4,8
Determination of the Levels of Learning of Concepts Related to Citizenship Education	T7, T11, T16, T73	4	4,8
Uncovering the Views of Non-Muslim Citizens and Minority Students on Citizenship Education	T38, T41, T58	3	3,6
Identifying the Challenges Encountered in Citizenship Education and Suggesting Solutions to These Problems	T5, T63, T77	3	3,6
Examining the Effects of Educational Policies on Social Studies Citizenship Model	T27	1	1,2
Examining the Role of Activities in Out-of-School Environments in Citizenship Education	T39	1	1,2
Total		82	100

When Table 3 was examined, it was understood that the most number of theses prepared on the profile analysis of citizenship education on students (29 theses), and the least number of theses prepared on education policies and citizenship relationship and the role of out-of-school environments in citizenship education (1 thesis). These main objectives are followed by theses on the following topics: 18 theses reflecting the prospective teachers' perspectives towards different types of citizenship; 8 theses examining the views of social studies teachers on citizenship education; 6 theses examining the role of textbooks on citizenship education; 5 theses comparing citizenship education of different countries in different aspects; 4 theses examining the views of students in citizenship education; 4 theses examining the level of learning of the concepts specific to citizenship education; 3 theses examining the views of non-Muslim citizens and minority students; 3 theses investigating the problems encountered in citizenship education.

Accordingly, the primary aim of the research on citizenship in social studies education is to determine to what extent and how students, who are the main subjects of education, are affected by citizenship education.

Findings Related to the Fourth Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the fourth research question as “*How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of method diversity?*” shown in Table 4.

Table 4. *Research Approaches of Graduate Theses on Citizenship*

Method	Theses	f	%
Quantitative Research Method	T1, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T10, T12, T15, T16, T19, T20, T24, T25, T27, T29, T31, T36, T38, T39, T40, T43, T48, T49, T51, T52, T56, T57, T59, T62, T68, T70, T72, T75, T81	37	
	Quantitative Research Design		45,1
Survey	T1, T2, T4, T5, T6, T7, T12, T15, T19, T20, T25, T27, T31, T36, T39, T43, T48, T51, T52, T56, T57, T59, T62, T70, 81		
Relational Screening Model	T68, T75		
Quasi-experimental Design	T3, T8, T10, T16, T24, T29, T40		
Qualitative Research Method	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T30, T33, T41, T42, T45, T50, T53, T55, T58, T61, T63, T64, T65, T66, T67, T71, T73, T77, T79, T82	26	
	Qualitative Research Design		37,7
Phenomenology	T42, T58, T64		
Action Research	T33, T45, T50, T73		
Case Study	T63, T77		
Narrative Inquiry	T67		
Mixed Research Method	T11, T18, T22, T23, T28, T32, T34, T35, T37, T44, T46, T47, T54, T60, T69, T74, T76, T78, T80	19	
	Mixed Research Design		23,2
Parallel Sequential Design	T23, T44, T46, T80		
Explanatory Sequential Design	T18, T74		
Mixed Grounded	T76		
Total		82	100

When Table 4 is investigated in terms of research approaches used in theses on citizenship in social studies education, it is understood that the quantitative research method was used in 37 theses, qualitative research method was used in 26 theses. Also, a mixed-method was used to conduct 19 theses.

As understood from the table, the most preferred research method in the thesis on citizenship in social studies education is a quantitative research method while the least preferred research method is a mixed method.

Findings Related to the Fifth Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the fifth research question as “*How do theses on citizenship issues in the field of social studies education look in terms of the study group?*” shown in Table 5.

Table 5. *Study Group on Research on Citizenship*

Study Group	Theses	f	%
4, 5, 6, 7, 8th Class Students	T2, T3, T4, T6, T7, T8, T10, T12, T16, T19, T22, T24, T29, T35, T37, T40, T45, T47, T49,	25	30,4

	T56, T57, T60, T65, T76, T81		
Prospective Social Studies Teachers	T25, T31, T32, T33, T43, T48, T50, T51, T52, T55, T59, T62, T67, T68, T70, T75, T78	17	20,7
Social Studies Teacher	T1, T5, T18, T28, T39, T46, T54, T61, T63, T64, T66, T71, T72, T79	14	17
Textbooks	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T27, T30	8	9,7
Social Studies Teacher and Secondary School Students	T11, T15, T23, T34, T36, T44, T69, T80	8	9,7
Foreign Citizens and Students	T38, T41, T53, T58	4	4,8
Primary School 4-th Grade Teacher	T20, T73	2	2,4
Academics	T42, T77	2	2,4
Social Studies Teacher and Prospective Social Studies Teachers	T74, 82	2	2,4
Total		82	100

It was seen that the most preferred study group was secondary school students (25 theses), and the least preferred group was academicians (2 theses) and 4-th grade teachers (theses). In 17 theses, prospective social studies teachers were focused on as a study group, while 14 theses included social studies teachers in the study group. Also, 8 theses are conducted with both social studies teacher and secondary school students. Textbooks were determined as a study group in 8 theses. Foreign citizens and students were accepted as a study group in 3 theses.

Accordingly, different study groups were preferred in the thesis on citizenship within social studies education, and the number of studies on academics and 4-th grade teachers within these study groups was quite low.

Findings Related to the Sixth Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the sixth research question as "What data collection instruments did graduate theses on citizenship issues in the field of social studies education prefer?" shown in Table 6.

Table 6. *Data Collection Instruments Used in Research on Citizenship*

Data Collection Instruments	Theses	f	%
Scale (interest, attitude, tendency, engagement, efficacy)	T6, T8, T10, T19, T31, T32, T36, T43, T47, T48, T49, T51, T52, T59, T62, T68, T70, T75, T81	19	23,1
Questionnaire	T38, T42, T44, T53, T54, T58, T63, T64, T65, T66, T71, T79, T82	13	18,2
Semi-Structured Interview Form and Questionnaire	T1, T2, T4, T5, T15, T20, T25, T28, T39, T56, T57	11	13,4

Data triangulation (Student diary, interview form, focus group interview, camera recording, scale)	T22, T33, T41, T45, T61, T67, T69, T73, T74, T76, T78	11	13,4
Textbook (Document Review)	T9, T13, T14, T17, T21, T26, T27, T30, T55	9	10,9
Observation and Semi-Structured Interview Form	T18, T37, T46, T72, T77, T80	6	7,3
Academic Achievement Test and Scale	T16, T23, T24, T40, T50	5	6
Academic Achievement Test	T3, T7, T12, T29, T35	5	6
Academic Achievement Test and Semi-Structured Interview Form	T34, T60	2	2,4
Observation	T11	1	1,2
Total		82	100

When the table examined in detail, it was seen that the most preferred data collection instrument is the scale with 19 theses, and the least preferred data collection instrument is observation with 1 thesis. The data of 13 theses were collected through semi-structured interview form. The data of 11 theses were obtained through data triangulation, while the data of 9 theses were gathered from textbooks through document review. Data of 5 theses were obtained by using an academic achievement test and scale together, whereas data of 6 theses were obtained by using semi-structured interview form and questionnaire. Besides, semi-structured interview form and questionnaire were used together for collecting the data of 5 theses, while academic achievement test preferred as data collection instrument in collecting data of 5 theses. Academic achievement test and semi-structured interview form was used for collecting the data of 2 theses.

As seen from the table, although various data collection instruments used in the thesis about citizenship in social studies education, the number of studies that enable data triangulation within the same research is quite high.

Findings Related to the Seventh Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the seventh research question as “*How did data of the theses on citizenship issues in the field of social studies education analyze?*” are shown in Table 7.

Table 7. *Data Analysis Used in Research on Citizenship*

	Data Analysis	Theses	f	%
Quantitative Data Analysis	Descriptive Analysis (Frequency and Percent)	T1, T2, T3, T5, T10, T12, T15, T20, T27, T39, T49, T56		
	T test and One Way Anova	T23, T25, T28, T46, T48, T51, T52, T62, T68, T70, T81	44	53,6
	T test	T6, T8, T16, T19, T24, T29, T35, T37		
	One Way Anova	T11, T40, T45, T50		

Qualitative Data Analysis	Man Whitney U and Kruskal Wallis	T31, T36, T59, T75		
	Chi-square	T4, T7, T60		
	Correlation, Regression and Structural Equation Modeling	T43, T74		
	Content Analysis	T13, T14, T38, T53, T54, T58, T63, T65, T66, T71, T77, T79, T82		
	Descriptive Analysis	T9, T17, T21, T26, T30, T41, T55, T61, T73	26	31,8
	Descriptive and Content Analysis	T33, T42		
	Content Analysis and Discourse Analysis	T64		
	Narrative Analysis	T67		
Mixed Method	Descriptive Analysis (Quantitative Data) and Content Analysis (Qualitative Data)	T18, T34, T44, T57, T69, T72, T80		
	Predictive Analysis (Quantitative Data) and Descriptive Analysis (Qualitative Data)	T22, T32, T47, T76, T78	12	14,6
Total			82	100

According to Table 7, 44 of the graduate theses on the subject of citizenship in the field of social studies education used quantitative data analysis, while the data of 26 theses were analyzed by qualitative data analysis. The combination of quantitative and qualitative data analysis employed in 12 theses.

As understood from Table 7, generally one data collection instrument was used in the theses about citizenship in the field of social studies education and only one of the qualitative or quantitative data analysis methods were used in the analysis of these data.

Findings Related to the Eight Research Question:

The frequency (f) and percentage (%) distributions of the findings obtained for the eighth research question as "What are the mutual results of the postgraduate theses on citizenship issues in the field of social studies education?" are shown in Table 8.

Table 8. General Results of Graduate Theses on Citizenship

Results	Theses	f	%
Prospective social studies teachers' perception of citizenship [global, environmental, digital, liberal, republican, democratic, good, effective] shows a significant difference according to age, gender, environment, and economic level variables.	T23, T25, T31, T32, T33, T43, T44, T50, T51, T59, T62, T67, T68, T71, T74, T78	16	19,5

Contemporary teaching approaches applied in a social studies course create positive changes in students' knowledge, skills, and competence of citizenship.	T3, T8, T12, T22, T24, T29, T35, T40, T45, T56, T57, T24, T69, T73, T76	15	18,2
Social studies course is important in terms of acquiring good, effective/active, spatial citizenship characteristics.	T18, T42, T47, T48, T58, T64, T65, T66, T70, T79	10	12,1
The views and competencies of students regarding citizenship education vary according to variables such as gender, social environment, parental education status, and economic living conditions.	T2, T4, T6, T10, T19, T37, T49, T81	8	9,7
The profile of citizenship in textbooks is influenced by political, social, and economic conditions. Also, textbooks have an impact on the development of students' citizenship characteristics.	T1, T9, T17, T21, T27, T30, T55	7	8,5
Teachers' views on citizenship education vary according to variables such as age, gender, and year of seniority.	T15, T20, T28, T34, T54, T75	6	7,3
Although there are positive developments in teaching subjects of citizenship in a social studies course, there are some deficiencies.	T5, T63, T72, T77, T80	5	6
There are similar and different aspects of citizenship education in different countries, and there are different opinions about this education.	T13, T26, T53, T61	4	4,8
Diverse individual and environmental factors are effective in teaching concepts of citizenship education.	T7, T11, T16	3	3,6
A multicultural society needs to be taken into consideration in the social studies course.	T36, T38, T41	3	3,6
In addition to the social studies course, other courses also contribute to the development of citizenship education.	T46	1	1,2
Textbooks and curricula need to be developed considering citizenship education.	T14	1	1,2
Teachers do not make use of out-of-school settings in the context of citizenship education.	T39	1	1,2
Students living in disadvantaged areas have a negative attitude towards citizenship education.	T60	1	1,2
Citizenship perception of university students varies depending on variables such as age, gender, social media usage, and economic level.	T52	1	1,2
Total		82	100

When the results of the theses were examined, it was seen that the most reached result is that there are variables that affect prospective social studies teachers' perception of citizenship (16 theses). 15 theses emphasized the significance of contemporary teaching approaches in citizenship education. In 10 theses it was emphasized the importance of social studies course in acquiring good and effective citizenship characteristics, while in 8 theses it was concluded that students had different beliefs on citizenship education. 7 theses showed that the textbooks were affected by the conditions of the current period, and 6 theses revealed that various variables affected the citizenship perception of the teachers. 5 theses revealed that both there were positive developments in citizenship education, and there were some deficiencies. In

4 theses, it was stated that although different countries have mutual practices in terms of citizenship education, they may also have different practices. In 3 theses, it was pointed out the individual and environmental factors effective in teaching the concepts particular to citizenship education. In 3 theses, it was stated that multiculturalism needs to be taken into consideration in the social studies course. The least achieved results were the change in citizenship perception of university students, the development of citizenship education through different courses other than the social studies course, the non-use of out-of-school environments in citizenship education, and the negative attitude of children living in disadvantaged regions.

According to the results obtained in the theses about citizenship in the field of social studies education, positive developments are achieved in different dimensions of citizenship education thanks to social studies education, however, new subjects and methods are needed for the development of citizenship education.

Discussion, Conclusion, and Recommendations

For the last twenty years, the subject of citizenship in the field of social studies education has been declining. It was seen that the highest number of theses on citizenship and citizenship education in the field of social studies education were made in 2019, and the minimum number in 2009. When various studies on this issue were examined, it was observed theses with similar results. For example, Dilek and others (2018) examined master's theses in the field of social studies education. Also, Özkartal and Mentiş-Taş (2017) investigated social studies and comparative education theses in their studies. Oğuz-Haçat and Demir (2018) examined doctoral theses in the field of social studies education. Öner and Öner (2018) searched geography issues in social studies education, Gürdoğan-Bayır and others (2018) reviewed theses about citizenship. As seen in similar studies, the increase and decrease in the number of theses is a common characteristic of all field.

When the theses related to citizenship education in the field of social studies were evaluated with a holistic approach, it was seen that the focus is the relationship between social studies programs, curricula, textbooks, and citizenship. The theses mostly deal with these subjects. In a study where theses on citizenship were examined (Gürdoğan-Bayır et al., 2018), different data from the current study were obtained by prioritizing the issue of organizational citizenship. However, in the study of Özkartal and Mentiş-Taş (2017) which comparing the curricula and highlighting the textbooks, and in the study of Haçat and Demir (2018) dealing with the components of the social studies curriculum obtained results close to the current study. The studies of Öner and Öner (2018), investigating geography subjects, and Dilek and others (2018), reviewing master theses prepared in social studies education, are focused on concept teaching. Though, it was seen that concept teaching was preferred in only three theses on citizenship issues in the field of social studies education. Also, in various studies on theses about social

studies education (Aksoy et al., 2009; Geçit and Kartal, 2010; Göğebakan et al., 2011; Oruç and Ulusoy, 2008; Sönmez et al., 2009) the use of current and alternative methods were prioritized. Although the use of new and alternative methods in the thesis on citizenship in the field of social studies education is the third most studied topic, the results of the studies are close to each other.

When the postgraduate theses on citizenship education in the field of social studies education were evaluated in terms of the main objectives, it was seen that revealing the effect of this education on the students was primarily aimed. Many studies were examined the views of teachers, students, prospective teachers, non-Muslim citizens, and minority students in detail to develop the content of citizenship education. In the theses, the importance of the textbooks that the students have to read in the citizenship education was asked, and it was aimed to develop citizenship education by comparing the citizenship education of different countries. While many studies were investigated what kind of challenges and difficulties are encountered in the process of citizenship education, there were also studies aiming to develop various approaches and methods for teaching citizenship issues in social studies instruction.

When the graduate theses about citizenship in the field of social studies were evaluated in terms of methodology, it was seen that the most commonly used methods were quantitative, qualitative, and mixed research method respectively. Similar results were obtained in a study that examined theses on citizenship and human rights between 1995 and 2008 (Sönmez et al., 2009), and another study that examined theses on citizenship comprehensively (Gürdoğan-Bayır et al., 2018). In these two studies, the research methods used in the theses were listed as quantitative, qualitative, and mixed research respectively. In another study (Öner and Öner, 2018), the methods used in the theses about geography in the field of social studies education were listed as quantitative, qualitative, and mixed research, similar to the current study. However, when the doctoral and master's theses in the field of social studies education were examined respectively, it was seen that which research methods were used more extensively is different from the current study. In doctoral dissertations in the field of social studies education, mixed, quantitative, and qualitative research methods are used more intensively respectively (Oğuz-Haçat and Demir, 2018); qualitative, quantitative, and mixed research methods (Dilek et al., 2018) are used more intensively in master's theses.

It was observed that the postgraduate theses on citizenship in the field of social studies education varied in terms of the study group. Among the theses examined, the most preferred study group was students, while the least preferred was academics. In some studies (Dilek et al., 2018; Gürdoğan-Bayır et al., 2018), it was stated that teachers were primarily preferred as the study group. However, in some studies such as the studies of Oğuz-Haçat and Demir (2018) and Öner and Öner (2018), the students are preferred primarily as a study group as in the present study.

There is a variety of data collection instruments in the theses on citizenship issues. While the

majority of the theses collect data by using various scales, very few of them use observation and interview forms together. While, Dilek and others (2018) and Oğuz-Haçat and Demir (2018) used interview form in their studies, Özkartal, Mentiş-Taş, (2017) utilized document review, Öner and Öner (2018) preferred academic achievement tests as a data collection instrument. In the study of Gürdoğan-Bayır and others (2018), reviewing theses on citizenship, it was stated that the most preferred data collection instrument is the scales as in the current study. When the data analysis methods used in the theses about citizenship in the field of social studies education were evaluated holistically, it was seen that quantitative data analysis methods are preferred primarily. When similar studies (Dilek et al., 2018; Gürdoğan-Bayır et al., 2018; Öner and Öner, 2018) were examined, it was concluded that quantitative data analysis is frequently used as in the current study.

When the results of theses about citizenship in the field of social studies education were evaluated holistically, it was seen that contemporary teaching methods applied to improve citizenship education have positive results. Many dissertations were prepared on different types of citizenship and it was found that teachers, students, prospective teachers, and university students have different attitudes on citizenship education. Textbooks, an essential resource in citizenship education, were influenced by the political, social, and economic conditions of the period in which they developed. Citizenship education in countries sometimes differentiates and sometimes shows similar characteristics. In addition to social studies, different courses can be effective in citizenship education. There are many positive developments in citizenship education from past to present. Nevertheless, this study shows that there are various aspects of citizenship education that need to be improved.

After examining in detail the postgraduate theses on citizenship in the field of social studies education, the following recommendations for citizenship education are presented:

When theses prepared in the field of social studies education were examined, it was seen that the theses covered very close topics and sometimes the same subject was repeated similarly. In this context, it will be effective to choose new, original, and literary subjects in the field of social studies education. When theses were evaluated, it was seen that theses are quite complicated and shallow in terms of methodology. It is thought that the quality of the theses increases by giving more importance to the methodology.

When the theses in the field of social studies were examined it was understood that the screening model based on quantitative research is mostly preferred. The use of the experimental design in addition to this design contributes to the field.

Though the qualitative research method is used in theses conducted in social studies education, there are almost no studies based on qualitative research design (case study, action research, etc.). It is thought that further studies based on qualitative research design will improve citizenship education.

When the theses made in the field of social studies education were examined, it was seen that the only data collection instrument was intensively preferred in the studies. It is considered that the use of multiple data collection instruments will provide more accurate data for studies on citizenship.

References

- Aksoy, B. Sözmez, Ö. F., Merey, Z. and Kaymakçı, S. (2009). *Sosyal bilgiler alanında yapılan yüksek lisans and doktora tezlerinin değerlendirilmesi*. IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 7-9 Ekim İstanbul. Retrieved from https://www.pegem.net/Akademi/kongre_detay.aspx?id=10609605
- Barr, R. D., J. L. Barth, and S. S. Shermis (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (Çev. Ed. Cengiz Dönmez). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. (1978).
- Barth, J. L. and Demirtaş, A. (1997). İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi: Kaynak Üniteler, YÖK and Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç., E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. and Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbulat, T., Avcı, G. and Sipahi S. (2016). ABD and Kanada'da sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(2), 351-370. Retrieved from <https://scholar.google.com.tr/citations?user=s-YY8rYAAAAAJ&hl=tr>
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni. Nitel, nicel and karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Dilek, A., Baysan, S., and Öztürk, A. A. (2018). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan yüksek lisans tezleri: Bir içerik analizi çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/38760/331020>
- Garcia J. and Michaelis, J. U. (2001). *Social studies for children: A guide basic instruction*. 12th edition America.
- Geçit, Y., and Kartal, A. (2010). *Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme*. International Conference on New Trend in Education and Their Implications, 11-13 November Antalya. Retrieved from <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/19.pdf>
- Gürdoğan-Bayır, Ö., Kılıç, Z. and Balbağ, N. L. (2018). Vatandaşlık eğitimine yönelik yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi. İçinde Tay, B. (Ed.), *7. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 69- 81). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. (Çev. M. D. Üst). İstanbul: İmge Yayınevi.
- Kayaalp, F., Karameşe, E. N. and Karadeniz, O. (2018). Prospective social studies teachers' perceptions on the concept of "citizen (ship)". *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(34), (2051-2068). Retrieved from <http://www.ijoess.com/DergiTamDetay.aspx?ID=2461&Detay=Ozet>

- Kaymakçı, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2153-2172. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/31577/357354>
- Martorella, P. H. (1996). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. Englewood Cliffs: Prentice Hall, Inc.
- MEB, (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul and ortaokul 4. 5. 6. and 7. sınıflar). Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/dosyalar/201812103847686sosyal%20b%20c4%20b0lg%20c4%20b0ler%20c3%96%20c4%9eret%20c4%20b0m%20programi%20.pdf>
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nded). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Muşmal, H. and Gürbüz, İ. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Nicel, karma, nitel tasarımlar için rehber. In Ş. Aslan, (Ed.), *Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri and türleri. Doküman inceleme*. Konya: Eğitim yayınevi.
- NCSS, (1994). *National Council for social studies. Introduction*. Retrieved from <https://www.socialstudies.org/standards/introduction>
- Oğuz-Haçat, S., and Demir, F. B. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 948-973. doi: 10.33692/avrasyad.510136
- Oruç, Ş. and Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26,(2008), 121 -132.
- Öztürk, C. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öner, G. and Öner, D. (2018). Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz and bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34(2), 13-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buje/issue/37026/424747>
- Özkaral, C. T. and Mentiş-Taş., A. (2017). Sosyal bilgiler and karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi: Bir meta-sentez çalışma örneği. *Turkish Studies*, 12(15), 651-670. doi: 10.7827/TurkishStudies.12143
- Öztürk, C. and Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. In C. Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programların değerlendirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. In C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Pamuk A. and Alabaş, R. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi. In D. Dilek (Ed.), *Vatandaşlık and sosyal bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Parker, W. C. (2011). *Social studies in elementary education*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Ross, E. W. (2006). The struggle for the social studies curriculums. The social studies curriculum purposes, problems, possibilities. 3rd. (Ed. Wayne Ross) Newyork.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram and Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55(55), 459-496. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10342/126702>
- Savage, T. V. and D. G. Armstrong (1996). *Effective teaching in elementary social studies*. Third edition. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sönmez, Ö.F., Merey, Z. and Kaymakçı, S. (2009). Vatandaşlık and insan hakları alanında yapılan yüksek lisans and doktora tezlerinin değerlendirilmesi. I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık and Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, 28-30 Mayıs, Uşak. https://www.pegem.net/Akademi/sempozyumbildiri_detay.aspx?id=50291
- Sönmez, V., and G. Alacapınar, F. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Şahin, M., Yıldız G. D. and Duman, R. (2011). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 69-121.
- Yıldırım, A. and Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zarillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler and uygulamalar*. (Çev. Ed. B. Tay and S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orjinal yayın tarihi, 2000).